1937 ий 18 АВГУСТ № 57 (341) Акшэ 6 ыр.

8-шэ ИЙ ЛЭКТЭШ

Чыла эл пролэтар-влак, ушныза!

Рвэзэ Коммунист

ВЛКСМ Маробком дэн горком орган

ТАЧЭ—СОВЭТ АВИАЦЭ КЭЧЭ

ЧУМЫР КАЛЫК ПАИРЭМ

Тачэ Совэт эл ышкэнжын авиацийжын пэш кугун овчыко каймыжым онча. Тидэ кэчэ—чумыр калыкын пайрэмжэ.

Совэт авиаций—тўньаштэ эн вийан, эн ончыл тэхникэ дэнэ воорyжитлалтшэ авиаций. Лэнин—Сталин партийын, кугу вождь Сталин йолташын воспитатлымэ совэт льотчик-шамыч у дэч у сэҥымашым ыштэн шкэныштым пэш кугу чап дэнэ лэвэдыныт. Нунын лозунгышт—чыла дэчат кўшкö, мўндыркö да содор чоҥэшташ! Совэт Ушэм пэш кугу авиационно дэржавэ лийын.

Йэҥын мландыжым шупшын налшашлан огыл, моло калыкым пытарышашлан огыл, а ышкэ мландыжым, пойанлыкшым, социалист отэчэствыжым аралэн шогышашлан совэт калык авиацийжым вийаҥда.

Эртышэ авиационно ий Совэт авиацийын историйышкыжэ пэш чаплэ у страницэ-шамычым возэн шындыш. Йўдвэл польусым кидыш налшаш вэрч чоҥэштышэ гэроичэский экспэдиций айдэмын курым мучко шонэн илымыжым шуктыш. Йўдвэл польус ўмбалан совэт элын знамыжэ шогальэ.

Совэт Ушэм Гэрой-шамыч—Чкалов, Байдуков, Бэльаков йолташмыт лэгэндарнэ „АНТ—25" совэт самольот дэнэ Моско гыч Йўдвэл польус гоч Йўдвэл Амэрикыш чоҥэштышт да кок матэрик кокласэ корным почыч. Тидэ сталинский маршрут дэнак Громов, Йумашэв, Данилин йолташ-шамыч чоҥэштышт. Тидэ кэчылаштэ Лэванэвскийын командоватлымэ транспортный „Н—209" самольот тудо корно дэнак чоҥэштэн. Совэт авиаций тылэч моло шуко чудэсам ыштэн пўтынь тўньам öрыктарыш.

Тыгэ гынат, кызытсэ сэҥымаш-шамыч совэт авиацийлан прэдэл огыт ул. Калыкын прогрэссшэ вэрч совэт авиаций адакат у, пэш кугу сэҥымаш-шамычым ыштышаш.

Капиталист эл-шамычын авиацийышт йöршöш вэс тўрлö пашалан йамдылалт шогат. Тэвэ фашист Гэрманий дэн Италийын авиацийышт Испаний дэн Абиссинийыштэ мо чоло калыкым пуштэдэн пытарышт, мо чоло шэргакан пойанлыкым локтыльыч.

Мэмнан совэт авиацийнам тўньаштэ адакат куатлыракым, адакат кўкшö тэхниканым ышташ задачэ шога. Совэт авиацийлан пэш шуко кадр-шамыч кўлыт.

Пашазэ-крэсаньык Йошкар Армийын йуж вийжын шэфшэ улшо лэнин комсомол кадр йамдылымаштэ пэш кугу пашам ыштэн, ончыкыжо адакат чотырак ыштышаш.

Лэнин—Сталин партийлан эн прэданнэ, мэмнан родинын лўддымö эргыжэ-шамычым лэнин комсомол дэн осоавиахимлан ышкэныштын аэроклубышт гоч льотно школыш йамдылэн шогыман. Тыгак парашьутизмым, планэризмым кумдан шарыман.

Льотчик-шамычым йамдылымаш—комсомолын почотно задачшэ.

Моско—Сэвэрнэ Амэрик пэрэльотым организоватлышэ правитэльствэннэ комисс дэч

Моско—Сэвэрнэ Амэрик пэрэльотым организоватлышэ правитэльствэннэ комисс увэртара: 15 август мучко „Н-209" самольот радиостанций дэнэ кыл кучашлан пэш чот кычалмэ гынат, кылым кучэн кэртмэ огыл. СССР дэн Альаскын посна станцышт самольот радиостанций волнаштэ коклан паша ыштымым колыныт, но тудынак рацийжэ пашам ыштэн манын ўшанашак огэш лий.

Полыш пуаш тўҥалмэ паша ышталтэш. „Красин" лэдокол Шмидт мыссыш толын шуын. Тудо тушак самольотым налаш шогалэш. Польус гыч Москош пöртылшö „Н-170", Н-171" да „Н-172" самольот-шамыч Горбунов лўмэш заводыш чоҥэштэныт. Кызыт тушто самольот-шамыч пэш вашкэн ончалтыт да чоҥэшташлан йамдылалтыт. Тидэ заводысо пашазэ-шамычын пашалан пэш талын пижыныт. Тугэ гынат, ныл мотoран самольот-шамыч йамдылашлан ик мыньар кэчэ кўлэш. (ТАСС)

Совэт авиацын патыр соколжо-шамыч

Совэт авиацэ—тўньаштэ эн вийан, у тэхникэ дэнэ вооружитлалтшэ авиацэ. Сталин вичийашлаштэ шочшо авиацэ шкэ родинлан, партийлан прэданнэ улшо шуко гэрой-шамычым куштэн. Совэт авиацын патыр соколжо-шамычым пўтынь тўньа шинча.

Эша лу ий ожнак Нобилэ экспэдицым колымаш гыч утарэн кодышо совэт льотчик дэн совэт морьак-шамыч шкэныштым пэш кугу чап дэнэ лэвэдыныт. Спасатэльнэ экспэдицийын участникшэ, замэчатэльнэ польарнэ льотчик Чухновскийым кö ок шинчэ.

Молоков, Водопьйанов, Слэпньов, Каманин, Льапидэвский, Лэванэвский, Доронин йолташмытын лўмыштым да нунын сэҥымыштым пўтынь тўньа шинча.

Кажнэ ий совэт авиацылан эрэ у сэҥымаш шамычым конда. Тэнийсэ авиационно ийыштэ замэчатэльнэ льотчик-шамыч: Чкалов, Байдуков, Бэльаков, Йумашэв, Данилин да моло шуко гэрой-шамыч шочыныт.

Айдэмэ тукымын исторййыштыжэ польусыш шуаш да тудым сэҥаш шоныш шо йатыр лийын. Но польусыш шушо да тудым сэҥышэ иктат лийын огыл. Арктикэ шкэ ий йымаланжэ йатыр лўддымö йэҥ-шамычым тойэн. Тыгак замэчатэльнэ руш исслэдоватэль Сэдов да моло лўддымо-шамыч увэр дэч посна йомыныт. Арктикым, польусым большэвик-шамыч гына сэҥэн кэртыныт.

1937 ий 21 майыштэ академик О. Ю. Шмидт вуйлатымэ, Совэт Ушэм гэрой М. Водопьйанов виктарымэ эскадрильын Йўдвэл польусыш мийэн шумыжо нэргэн увэр пўтынь тўньа мучко шарлыш. Польусыш волэн шичмэ дэч ик мыньар час вара чылан палымэ радист Эрнст Крэнкэль Москош пэрвой мэтэорологий сводкым пуэн.

Совэт йуж корабльын гэроичэский эскадрильжым Йўдвэл польусыш калыкын лўддымö эргыжэ, чыла элын палымэ Михаил Василэвич Водопьйанов намийэн шындэн.

Водопьйанов йолташ 1899 ийыштэ Липэцк уйэзд, Студэнки йалэш, йорло крэсаньык йэшэш шочын. Водопьйанов йолташ Йошкар армийыш доброволэцлан кайэн. 1919 ий 27 фэвральыштэ Михил Водопьйанов йуж корабльын дивизионышкыжо налалтэш.

1919 ий ийуньышто Водопьйанов Мамонтов ваштарэш фронтыш кайа. Фронт гыч пöртылмэкэ эн пэрвойак бортмэханиклан, вара льотчиклан ышта.

1934 ийыштэ Водопьйанов йолташ — чэльускинэц-шамычым спасатлымаштэ ик эн талэ участник. Тыштэ гэроизмым ончыктымылан Водопьйанов йолташ Совэт Ушэм Гэрой лўмым налэш.

Но Водопьйанов йолташ тышан ок шогал: тудо у пэрэльот нэргэн, ныгунам кайдымэ корно дэнэ чоҥэштымэ нэргэн шона. Тудым Йўдвэл польус шупшэш. 1936 ийыштэ Моско—Земля Франца Иосифа маршрут дэнэ чоҥэшта. Арктикыштэ кэлгэ развэдкым ышта. Водопьйанов йолташ Шмидт, Молоков, Алэксэйэв, Мазурук, Спирин да

(Мучаш 2-шо могырышто).

Совэт сокол-шамычлан чап! Совэт льотчик—богатырь-шамычым воспитатлышэ СТАЛИН йолташлан чап!

СОВЭТ ЭЛЫН АВИАЦИОННО ИЙЖЭ

1936 ий

◆ 10 августышто Совэт Ушэм Гэрой Чкалов, Байдуков да Бэльаков йолташ-шамыч чумыр Совэт арктик гоч пэрэльотыштым пытарэн Москош пӧртыльыч. Ныгужакат шичдэ 9474 километрым чоҥэштэныт.

◆ 21 августышто льотчик-испытатэль В. К. Коккинаки 1000 килограм „ЦКБ—26“ самольот дэнэ 12.101 километр кӱкшытыш кӱзэн тӱньамбал рэкордым ыштэн.

◆ 22 августышто планэрист И. Д. Оспэнков планэр дэнэ 4275 мэтрыш кӱзэн, пӱтынь ушэмысэ рэкордым ыштэн.

◆ 24 августышто Моско йӱмалсэ Тушинск аэродромышто пэш кугу авиационно пайрэм эртаралтын. Чкалов дэн Коккинакин чоҥэштымышт почэш „йужышто кучэдалмаш“ ончыкталтын. Пайрэм кэчэ 200 йэҥ парашьут дэнэ тӧрштӧн.

◆ 1 сэнтьабрыштэ Моско дэн Прага коклаштэ 2400 километр кужытан пассажир корно почылтын.

◆ 2 сэнтьабрыштэ льотчик В. К. Коккинаки 2 тонн нэлыт дэнэ 11.295 мэтр кӱкшытыш кӱзэн шкэнжын рэкордшым эртэн.

◆ Бэлорус войэннэ округын 8 сэнтьабрыштэ тӱнал шэ манэврыштэ РККА-н авиационно частьшэ-шамыч кугу сэҥымаш дэнэ чоҥэштылыч.

◆ 13 сэнтьабрь Совэт Ушэм Гэрой С. А. Лэванэвский дэн штурман В. Лэвчэнко Моско—Лос-Анжэлос пэрэльотыштым пытарэн Москош пӧртылыч. Нуно 19 тӱжэм километрым чоҥэштэныт.

◆ 11 сэнтьабрыштэ—льотчик испытатэль майор А. Йумашэв „АНТ—6“ самольотыш 5 тонн нэлытым оптэн 8116 мэтр кӱкшытыш кӱзэн, тӱньамбал рэкордым ыштыш.

◆ 15 сэнтьабрыштэ Совэт Ушэм Гэрой М. М. Громов писын чоҥэштышэ у „АНТ—35“ пассажирский самольот дэнэ испытатэльнэ чоҥэштымашыш кайыш. Марда шот дэнэ часлан 350 километрым чоҥэштэн.

◆ 16 сэнтьабрыштэ майор А. Б. Йумашэв „АНТ—6“ самольотэш 10 тон нэлытым оптэн 6605 мэтрыш кӱзэн, у тӱньамбал рэкордым ыштэн.

◆ 19 сэнтьабрь. Моско Совэт Ушэм гэрой Молоков йолташын чумыр Совэт Арктика мучко чоҥэштэн коштмэкшэ пӧртылмыжым вашлийэ. Тудо „СССР—Н—2“ самольот дэнэ 26 тӱжэм километр утла коштын.

◆ 20 сэнтьабрыштэ Йумашэв йолташ 12 тонн нэлыт дэнэ 2700 километрыш кӱзэн.

◆ 22 сэнтьабрыштэ Моско войэннэ округын учэньыштыжэ „йошкар-шамычын“ 2200 бойэцан парашьутно дэсантым, 3 тӱжэм йэҥан посадочно дэсантым волтэн колтымо.

◆ 20 октьабрыштэ льотчик Н. Фиксон „САМ 5 бис“ самольот дэнэ 25 час жапыштэ, шичдэ 3200 километрым чоҥэштэн.

◆ Нойабрыштэ Косарьэв лӱмэш аэроклуб 409 пилотым, 1012 парашьутистым, 315 планэристым да 25 льотчик—инструктор-шамычым туныктэн луктын

◆ 1 нойабрыштэ льотчик М. Ю. Алэксэйэв у тӱньамбал рэкордым ыштэн: „АНТ—40“ самольот дэнэ 1 тонн нэлытым 12.695 мэтрыш кӱзыктэн.

◆ 13 август. Париж выставкышто совэт авиацийын экспонатшым пэш кугу интэрэс дэнэ ончэныт.

◆ 8 дэкабрыштэ льотчик Рäбинко дэн Ильинский гидросамольот дэнэ 10 тонн грузым 2200 мэтрыш кӱзыктэныт, тӱньамбал рэкордым ыштэныт.

1937 ий

◆ 19 йанварыштэ Парижэш эртышэ авиационно фэдэрацийын Тӱньамбал плэнумжо совэт пилот-шамычын 1936 ийын ыштымэ 12 тӱньамбал рэкордыштым пэҥгыдэмдэн.

◆ 29 фэвральыштэ льотчик—испытатэль майор А Б. Йумашэв „АНТ—6“ самольотэш 10 тонным оптэн 7032 мэтрыш кӱзэн да кэлгэ луман годымак тӱрлыш ӱмбакшэ (йэчэ олмэш) волэн шинчын.

◆ 1937 ий шошым граждански авиацийын угыч 2 тӱжэм километр йуж корнышко йэшаралтэ.

◆ 19 апрэльыштэ Совэт экспэдицийыш миишэ самольот-шамыч Рудольф островэш, Йӱдвэл польус дэч 900 километр ӧрдыжэш шинчыныт.

◆ Ик авиационно заводышто „УТ—1“ самольот-шамыч лэктэш тӱҥалыныт.

◆ 25 апрэльыштэ льотчик А. В Йэршов гидросамольотыш 1 тонн грузым оптэн 9190 мэтрыш кӱзэн, у тӱньамбал рэкордым ыштэн.

◆ 14 майыштэ Совэт Ушэм Гэрой Байдуков 4 моторан транспортный самольот дэнэ 7 шагатат 8 минутышто 2002,6 километрым кайэн, грузшо—5 тӱжэм кгр лийын.

◆ 21 майыштэ 11 часат 35 минутышто Совэт Ушэм Гэрой М. Водопьйановын виктарымэ „СССР—Н—170“ самольот (тушто экспэдицийн начальник О. Ю. Шмидт лийын) Йӱдвэл польус ий ӱмбакэ волэн шинчын. Йӱдвэл польус ӱмбакэ Совэт Ушэмын флагшэ шогальэ.

◆ 25 майыштэ льотчица П. Осипэнко гидросамольот дэнэ 7009 мэтрыш кӱзэн (груз 1 тонн лийын). Тудо кӱш кӱзымаштэ тӱньамбал ӱдрамаш рэкордым эртэн

◆ 27 майыштэ планэрист—комсомолэц В Расторгуйэв „ГН—7“ планэр дэнэ 652 км 259 мэтрым чоҥэштэн.

◆ 14 ийуньышто льотчик Фарих кужу пэрэльот гыч пӧртылын. Тудо Арктик ий ӱмбач 24 тӱжэм километр нарэ чоҥэштэн коштын.

◆ 18 ийуньышто Совэт Ушэм Гэрой-шамыч—Чкалов, Байдуков, Бэльаков Моско гыч Йӱдвэл польус гоч Йӱдвэл Амэрикыш чоҥэштыч.

◆ 27 ийуньышто О. Ю. Шмидт, Спирин, Шэвэльов, Папанин, Алэксэйэв, Мазурук, Головин да Бабушкин йолташ шамычлан правитэльство Совэт Ушэм Гэрой лӱмым пуаш пунчалын. Водопьйанов дэн Молоков йолташмытлан Лэнин ордэн дэнэ кокымшо каналан наградитлымэ. Моло шамычат наградитлалтыныт.

◆ 30 ийуньышто Моско—Стокгольм йуж корно почылто.

◆ 4 ийульышто комсомолка-льотчица И. Вишнэвскайа дэн К. Мэдикова „№ 9—бис“ самольот дэнэ 6815 мэтрыш кӱзэныт да тидэ тип машинэ дэнэ ӱдрамаш рэкордым ыштэныт.

◆ 12 ийульышто Моско—Йӱдвэл польус—Йӱдвэл Амэрик маршрутын кокымшо стартшэ лийэ. „АНТ-25“ самольотым Совэт Ушэм Гэрой Громов, Иумашэв, Данилин йолташ шамыч виктарэныт.

◆ 17 ийульышто Сталинабад аэроклуб планэрист-таджик шамычым туныктэн лукто. 12 планэрист коклаштэ—6 ӱдыр-шамыч улыт.

◆ 20, 21 ийульышто XII-шо пӱтынь ушэмысэ планэрнэ сорэвнованьэ эртыш. Пэрвой кэчыштэ 51 планэр йужыш кӱзыш. Эн сай рэзультатым Коротов пуэн—„КАИ“ планэр дэнэ 330 километрым чоҥэштэн.

◆ 24 ийульышто ВЛКСМ ЦК-н кубокшо вэрч ӱчашымаш лийэ. 19 самольот стартым пуышт. Эн ончыч пилот В. Дымов толын. „УТ—1“ самольот дэнэ 2815 километрым 16 ч. 52 м. чоҥэштэн.

Совэт авиацын патыр соколжо-шамыч

(М У Ч А Ш)

моло-шамыч дэнэ пырльа Йӱдвэл польусэш йуж дэсантым волтэн шындаш йамдылалташ. Тидэ планым пэш сайын шукта.

Водопьйанов дэн пырльа Йӱдвэл польусыш Совэт Ушэм Гэрой Василий Сэргэйэвич Молоков йолташ чоҥэшта. Молоков йолташ лӱдымӧ, Арктикым пэш сайын палышэ льотчик. Василий Сэгэйэвич пэш шуко смэлый пэрэльот-шамычым ыштылын. Чэльускинэц - шамычым спасатлымаштэ участвуйтлэн. 1936 ийыштэ шкэ йуж кораблыжым Йӱдвэл польусэш пэш чаплын волтэн шындэн.

Василий Молоков партийын кӱштымыжӧ почэш Шмидт лагэр дэк чоҥэштэн. Тушэчын 39 йэҥым самольотэш да самольот шулдыр йымалан шындэн луктын. Молоков йолташ шочмо элан прэданнэ патриот, шкэ элын интэрэсыж дэч моло интэрэсым шинчыдымэ гэрой.

Совэт Ушэм гэрой Василий Молоков крэсаньык эргэ, изиж годсэкак пашазэ, йошкарармэйэц, ӱлычын кушшо йэҥ.

Йӱдвэл экспэдицийын моло участникшэ-шамычат, йуж корабльын командиржэ, кокымшо пилотшо, штурманжэ, мэханикшэ-шамыч—Алэксэйэв, Бабушкин, Мазурук, Головин, Спирин, Ритсльанд, Аккуратов, Жуков, Бассэйн, Ивашина, Пэтэнин, Фрутэцкий да моло йолташ-шамычат шкэ родинылан мучашдымын прэданнэ улмыштым ончыктэныт.

1936 ийыштэ йошкар шулдыран кайык „АНТ-25“ Моско — Пэтропавловск на Камчаткэ—остров Удд маршрут дэнэ чоҥэштэн. Машиным замэчатэльнэ совэт льотчик-шамыч Ч к а л о в, Байдуков, Бэльаков йолташмыт виктарэныт. Нигушкак волэн шичдэ мӱндӱркӧ исторический чоҥэштымаш пэш чаплын шукталтын. Садлан Чкалов, Байдуков, Бэльаков йолташмытым правитэльствэ высшэ званьэ дэнэ—Совэт Ушэм Гэрой лӱм дэнэ да Лэнин ордэн дэнэ наградитлэн.

Замэчатэльнэ тройко тышак шогалын огыл. Тудо эшэ мӱндӱркӧ, самольот чоҥэштыдымэ вэр гыч чоҥэшташ планым ыштэн. 1936 ийыштак Моско—Йӱдвэл польус—Йӱдвэл Амэрик пэрэльотлан йамдылалтмаш тӱҥалын. Тэнийэ 18 ийуньышто 4 часат 5 минут эрдэнэ тидэ кугу пэрэльотлан старт пуалтын.

20 йуньышто 19 часат 30 минутышто „АНТ—25“ Портланд ола лишан (Вашингтон штат) волэн шинчын. Самольот нигушак волэн шичдэ 63 часат 25 минут чоҥэштэн.

Валэрий Чкаловым совэт авиацэ куштэн. Тудо 1919 ийыштэ Йошкар армийыш добровольцлан кайа. 1921 ийыштэ Чкаловын шукэртсэк шонэн коштмыжо шукталтэш: тудым Йэгорйэвск авиошкол тунэмаш налэш. 1923 ийыштэ Валэрий Чкалов войэннэ льотчик лийэш.

Валэрий Павлович Чкалов—шкэнжын пӱтынь эк шкэ родинылан пушо, лӱдмашым шинчыдымэ, совэт авиацын ик замэчатэльнэ льотчикшэ.

Гэоргий Байдуков дэн Александр Бэльаков—Чкалов йолташын вашталташ лийдымэ йолташышт улыт.

Замэчатэльнэ совэт льотчик Михаил Громовын, Андрэй Иумашэвын, Сэргэй Данилинын лӱмыштым мэмнан эл вэлэ огыл пӱтынь тӱньа шинча. Нунын илышышт, нунын куатлэ пашашт мланна, чыла молодьожлан пэш чаплэ примэр лийын шога.

Тыгай улыт Совэт Ушэм гэрой-шамыч, тыгай гэройшамычым куштышо кугу калык! Тыгай улыт мэмнан замэчатэльнэ самольот-шамыч, тыгай мэмнан авиацийнэ культур! Таклан огыл мэ тӱньаштэ эн кугу авиационно дэржавэ улына. Мэмнан калык шкэ элым ӧлзымылан прэданнэ да тудлан прэданнэ улмо шӱлыш дэнэ, рэвольуцийын тушманыштым ужмо шудымо шӱлыш дэнэ ила. Мэмнан тӱньамбал пролэтариатын вождьшо, кугу Сталин йолташ ончыко у, кугу сэҥымашыш вӱдэн наҥгайа.

„Вэрховно Совэтыш сайлымэ положэным“ лончылат

„Кокшага“ колхоз члэншамыч (Оршанкэ р-н, Вэликополь ий с) Вэрховно Совэтыш сайлымэ положэньым“ да МАССР Конституцийым лончылышт. Тидэ законлан колхозник-шамыч пэш куанэн улыт. „Тидэ закон мэмнан Совэт элыштэ, Сталинский эпохышто гына лийын кэртын“—манышт колхозник-шамыч.

„Вэрховно Совэтыш сайлымэ положэньым“ кэч кӧат кумыл нӧлдын саламла. Гэрасимов Саню.

Социалист родинлан—производство дэч кӱрылтдэ йамдылымэ тӱжэм дэнэ льотчик-шамычым! Молодьож самольотыш!

Комсомол—авиацийын шэфшэ

Шым ий ожно, шкэнжын IX-шо сйездыштыжэ лэнин комсомол РККА йуж флотым шэфыш налын. Авиацийлан йолшымо тидэ кугу пашажым тудо пэш сайын шуктэн шога.

Мэмнан социалист родинам тушман кашак дэч аралэн шогымаштэ мэмнан авиацийна—эн кугу вий. Мэмнан авиацийна тыныс политикым аралэн шога, коммунизм обществэ пашам шуктэн шога. Совэт молодьож тидым пэш раш шинча, садланак авиацийым пэш чот йӧрата.

Капиталист эл кашакын авиацийышт йӧршӧш вэс корно дэнэ пашам ыштат. Нуно тӱвьамбал сарлан йамдылалтыт. Нунын цэльышт — айдэмым пуштэдэн пытарымаш. Тэвэ орышо фашист Гэрманий дэн Италийын самольотышт рэспубликан испанийыштэ мо чоло тушман пашам ыштыльыч: тӱжэм дэнэ шэмэр калыкым, ӱдрамаш дэн йоча - влакым пуштэдышт, шуко ола шамычым шалатыльыч. Йапон войэнниннын авиацийжэ китай калыкым тӱнчыктараш пижын.

Шкэныштын тарзыштлан —троцкист бухаринэц пий тӱшкалан энгэртэн нуно мэмнан социалист элна ӱмбакат кэрылтам тыршыштт. Фашизмын шпионжым, калык тушман кашакым совэт калык лаштыртыш.

Тугэ гынат, тушман кашак вэргэн ик минутланат мондаш ок лий. Шарнымаш да вигунамат мондыман огыл: Совэт Ушэмын тылышкыжэ капиталист элшамычын-развэдкэ органышт врэдитэль, диверсант, шпион, тэррорист - шамычым эрэак колтэн шогат.

Совэт авиаций пэш кугун ончыко кайэн. Совэт эл пэш кугу авиационно дэржавэ лийын. Совэт льотчик шамыч чумыр тӱньам брыктарышэ чап дэнэ шкэныштым лэвэдынит.

Лэнин — Сталин партийын, кугу вождь Сталин йолташын воспитатлымэ совэт молодьож — авиацийыштэ эн кугу армий лийын шога. Нуно льотно школлаштэ, аэроклублаштэ авиационно тэхникым тунэмыт. Мэмнан Марий рэспубликыштат аэроклуб уло, тушто молодьож пилотлан, планэристлан, парашютистлан, авиомодэлистлан тунэмэш.

Мэмнан рэспублик кӧргыштӧ ик аэроклуб гына кызытсэ трэбованым шуктэн ок кэрт. Кажнэ район цэнтрыштат аэроклубым альэ аэроклубын филиалжым организоватлаш—лишыл жапысэ задачэ. Тыгэ мэ „Эллан—150.000 льотчикым!“ манмэ лозунгым сэнгымаш дэнэ шуктэна.

Аэроклуб-шамычым комплэктоватлымаш комсомол дэн осоавиахимын пэш отвэтствэннэ паша. Аэроклубыш эн пэнгыдэ кап-кылан, Лэнин—Сталин партийлан прэданнэ рвээ-ӱдыр-шамычым чумырыман.

1938 ийыштэ аэродром сэтым йатырак кугэмдаш кӱлэш. Кажнэ районышто аэродром лийжэ.

Тидын дэнэ пырльак, Осоавиахим организаций-шамычын отчот дэн сайлымаш кампаньэ эртаралтэш. Тудым кӱкш идэйнэ - политик уровэнь дэнэ эртараш кӱлэш. Осоавиахим организацыла гыч чыла тушман шамычым йӱлалтэн луктащ — комсомолын, осоавиахим организацийын задачшэ

Мэмнан автоном рэспубликысэ авиацийын куатшым кугэмдаш, осоавиахим организацийым пэнгыдэмдаш!—мэмнан тӱн задачна. **А. Зонов,**

Ната Бабушкина лӱм аэроклубын комиссаржэ.

Чкаловмыт гайэ лиймэм шуэш

Мыйэ 1916 ийыштэ шочынам, тэнийэ Йошкар Армийыш призыватлалтам. Тушко мыйэ кугу сэнгымаш дэнэ кайаш йамдылалт шогэм. Кызыт аэроклубышто льотно пашам тунэмам.

Авиаций пашам путырак чот йӧратэм. Садланак тунэммэ качэствэм эрэак нӧлдалт шога. Июльын 3-шо дэкадыштыжэ 5 шэ вэрыштэ шогэм ыльэ гын, кызыт 3-шо вэрыштэ улам.

Тунэммын качэствыжэ вэрч эрэ утларак тыршаш мэмнан совэт льотчик-шамычын— Совэт Ушэм Гэрой Чкаловын, Громовын, молынат тӱньам брыктарышэ чонгэштымашышт таратэн шога. Мыйынат нунын гайэ лиймэм шуэш.

Социалист родиным аралаш кайаш партий ӱжэш гын, тӱжэм дэнэ совэт молодьож самольотыш шинчэш, нунын коклаштэ мыйат лийам.

Г. Йэмэльйанов,
Аэроклубын учльотшо.

МЫЙ ПИЛОТ ЛИЙАМ

Кодшо ийын мый Йошкар-Ола аэроклубыш тунэмаш пурышым. Тушто производство дэч кӱрылтдэ тунэмын, пилот лийаш йамдылалтам.

Тунэммашкэ уло кумылым ойрымэм дэнэ, эрэак сай оцэнкым налын шогэнам. Ындэ мый самольотым шкэак виктарэн кэртам, шкэдак 23 кана чонгэштэнам. Чонгэштымэм сай да отличнэ аклалтын.

Самольот виктарымэ тыгай сложно тэхникым тунэммаш, совэт льотчик лийаш—путырак кугу пийал. Тидэ пийалым совэт молодьожлан Кугу Сталин пуэн.

Мый совэт авиацийын пилотшо лийам. Совэт авиаций тӱньаштэ эн куатлэ. Коммунист обществэ ыштымэ пашанам шалаташ тушман кэрылтэш гын, тудым толмо вэрэшыжак лаштырташ совэт калык, тудын авиацийжэ йамдэ. Вурс кайык ӱмбакэ шинчын, шкэ социалист отэчэствым аралымэ почотно долгым шукташ мыйат йамдэ шогэм.

С. Я. Макаров.
Аэроклубын учльотшо.

Йошкар-Оласэ Н. Бабушкина лӱм аэроклубын учльотышт-шамыч аэродромышто занятьэ годым.

ОНЧЫКЛЫК ПЛАНЭРИСТ-ШАМЫЧ

Кэчэ кас вэлкэ тайна. Ната Бабушкина лӱм аэроклуб пэлэнсэ планэрнэ школыш Йошкар-Оласэ молодьож погынаш тӱналэш. Нуно производство гыч кӱрылтдэ планэризмым тунэмыт.

Аэроклуб. Тушкэ пурымэт годымак шоналтэт: „рэвольуцо дэч ончыч шэмэр калыкым пэтырэн кийыктымэ казамат пӧртыштӧ кызыт вэсэла молодьож шкэнжын йӧратымэ школыштыжо планэрнэ пашалан тунэмэш!“

Кабинэтлашкэ тунэмшэ-шамыч погынэн шогалын ваш-ваш кутыркалат. Планэрын частьшэ-шамыч нэргэн йодыштыт.

— Планэр мыньар видлан шэлалтэш,—Йошкар-Ола типографийыштэ пашам ыштышэ Косарэва йолташыж дэч йодыштэш. Косарэва урокэлан эрэак сай йамдылалтын толэш.

Вэс вэрэат планэр нэргэн кутырат.

6 шагат лишэмэш. Староста Васильэв Кольа тунэмшэ-шамычым кудэвчыш рэгистрироватлаш луктэш.

— Смирно!..—тудын йӱкшӧ шэргылтэш, — равняйсь!..

Староста рэгистрацым ыштэн пытарат, планэрнэ школын рвээ инструктыржылан рапортым пуа.

Командэ почэш тунэмшэ-шамыч кабинэтыш пурат.

— Тачэ планэрын матэриальнэ частьшэ нэргэн зачот лийэш,—инструктор Калиничэв йолташ тунэмшэ-шамыч вэк савырнэн ойла. — Коротков йолташ, планэрын назначэньэ-шамычлан шэлалтмэ нэргэн каласэн пу.

— Планэр назначэньэ шот дэнэ 9 тӱрлылан шэлалтэш: учэбный, спэциальный, пассажирский, пилотажый, буксирный, рэкордный... — Коротков вашмутым пуа.

Тыгак Ношков, Куклин, Васильэв, Колэсников, Косарэва, Плотникова йолташ - шамычат вашмутым сайын пуышт.

— Молодьож планэризм пашалан тунэмаш уло кумыл дэнэ пижын. Урокэлан сай йамдылалт толыт. Но посна тунэмшэ-шамыч, кас смэныштэ пашам ыштатат, тунэмаш кэчым кодыдэ коштын огыт кэрт. Дирэкцийышт могырым нунылан тунэмашышт чыла условийымат пуман,—манэш Калиничэв.

Мих. Смирнов.

Чаплэ родиннам аралаш йамдэ улына

Самольотым виктараш тунэмын льотчик лӱмым налмаш вэрч мый шукэртак шонаш тӱналам. „Эллан 150.000 льотчикым пуэ!“, манмэ лозунг мыйым ты пашашкэ утларак таратыш. Тыгэ мыйэ производство дэч кӱрылтдэ льотно паша тэхникым тунэмаш аэроклубыш пурэнам.

Тунэммаштэ мый ик ончыл вэрыштэ улам. Инструктыр дэнэ пырльа 30 кана чонгэштымаштэм эрэак сай оцэнкым налынам. Тидэ кэчылаштэ шкэдак чонгэштылаш тӱналам. Шонымашкэм шуам. Тушко лэнин комсомол шукта.

Оборон—физкультур пашам пэш йӧратэм. Ныл значоклан—ГТО, ПВХО, ворошиловский стрэлок да ГСО значок-шамычлан нормым тӱрыс сдайэнам. Самольот гыч парашьут дэнэ тӧрштэнам.

Мэмнам капиталист элшамыч авырэн шогат. Тӱньабал обстановко эрэак пӱсэм шога. Тушман мэмнан социалист эл ӱмбакат кэрылташ эрэ йамдэ. Чаплэ родиннам, Кугу Сталинский Конституцийнам аралаш мэ эрэ йамдэ улына,

И. Н. Письмэнов,
Аэроклубын учльотшо.

114

Йурин район комсомол организацын конфэрэнцыжэ гыч

Тидэ кэчылаштэ Йурин район комсомол организацийын конфэрэнцыжэ эртыш.

Конфэрэнцыштэ райкомолын йамдылалтдымыжэ раш койо. Отчотым пэш содор возымо, садланак тушто утларакшым цифр шамыч вэлэ ончыкталтыт. Калык тушман-шамыч дэнэ комсомол организацийын кучэдалшогымыжым, посна комсомолэц-шамычын сай пашаштым да кушмыштым ончыктымо огыл.

Винокуров йолташ шкэнжын отчот докладыштыжэ посна комсомолэц-шамычын политик шотышто бэспэчнэ лиймыштым ыш ончыкто.

ВЛКСМ райкомын опэративнэ вуйлатыдымыжым, политик тунэммаш лушкыдын каймым конфэрэнцэ дэлэгат-шамыч пэнгыдын критиковатлышт. ВЛКСМ райком бўро члэн Кубарэв Сумка организацыш шым кана мийэн, но иканажат полышым пуэн огыл. Садланак тидэ организацысэ 16 комсомолэц-шамыч тачысэ кэчыланат нигуштат огыт тунэм. Районышто 26 политшкол гыч 9 школжо пашам огыт ыштэ. Пропагандист-шамыч дэнэ сэминар ок эртаралт. Сэминар дэн лэкций эртараш ВЛКСМ обком колтымо оксам огыт кучылт.

Комсомолышто шогыдымо молодьож коклаштэ пашам ыштыдымыланат конфэрэнцэ дэлэгат-шамыч райкомолым критиковатлышт. Пэрвой пэлийыштэ комсомолыш 8 йэнгым вэлэ пуртымо. Ийуль тылзыштэ вэлэ паша ик мыньар сайэмын—32 йэнгым комсомолыш пуртымо. „Комбинат", трэст гайэ кугу организацылаштэ кушмаш пэш начар.

Каласаш кўлэш, конфэрэнцэ дэлэгат-шамыч райкомолын пашажым пэнгыдынак ышт критиковатлэ, посна участкэ-шамычым уждэ эрташ т ö ч ы ш т. ВЛКСМ обкомым тылэчат шагалрак критиковатлышт.

ВЛКСМ райкомын пашажым конфэрэнцэ удовлэтворитэльнэ каймылан шотлыш.

Шолып йўклымö почэш ВЛКСМ райком плэнум сайлалтэ. Плэнум члэн-влак коклаштэ — Маркожтрэстын стахановкажэ Анна Чэрнова, М. Чэлышэва (Маркож трэст комсомол комитэт сэкрэтарь), Ладин, Винокуров, Жиганов, Капустина М., Рудаков, Марышэв, молат улыт.

Таныгин.

Сўрэтыштэ: Пэдинститутыш йамдылышэ 2 ийаш курсым тунэм лэкшэ Блинов институтыш тунэмаш пураш матэматик дэнэ экзаменым куча.

У тунэммэ ийлан йамдэ

Кой Сола пэлэ кыдалаш школ (Шэрнур район) у тунэммэ ийлан чыла шотыштат йамдэ. Классыштэ кўварым, парт-влакым, доскам чийалтэн шындымэ. Пырдыжышкэ портрэт-влакым пыжыктылмэ. 2000 кубомэтр пуым пўчкэдэн, йамдылэн шындымэ. Угыч тунэмаш тўнгалшэ йоча-шамычым чыла учотыш налмэ. Кызыт тунэмшэ-влак школ пакчаштэ саскам ончат, шурным погат.

Антропов.

Морко райкомол колхоз организацым мондэн

1935-36 ийлаштэ „У вий" колхоз пэлэнсэ тўнгалтыш комсомол организацыштэ (Морко р-н) 8 комсомолэц шотлалтэш ыльэ, а кызыт 4 комсомолэц вэлэ. Тунам комсомол пашат ик мыньар койэш ыльэ. Кызыт тидэ организацэ паша ыштымым чылтак чарнэн. Комсомолэц шамыч нигуштат огыт тунэм. Колхоз молодьож коклаштэ нымогай пашам огыт ыштэ.

Комсомолэц-шамыч А. Патэхин, А. Свэтов, Алэксандров да молат газэтымат налын, лудын огыт шого. Нуно политик шотышто элэмэнтарнэ йодышлалнат вашмутым пуэн огыт кэрт. Комсомол члэн взносым талуклан тўлэн огытыл.

Кызыт рэспублик мучко совэтыш у Конституцийыштэ ончыктымо почэш шолып йўклымаш дэнэ сайлымашлан йамдылалтмаш паша кайа. Комсомоллан тидэ кугу политик кампанылан сайын йамдылалтман ыльэ. Но „У вий" колхозышто альэ мартэнат Марий АССР Конституций нэргэнат умландарымаш лийын огыл. „СССР Вэрховно Совэтыш сайлымэ нэргэн" положэным комсомолэц-шамыч ышкат огыт палэ.

Молан тидэ организацыштэ паша начар кайа? Моланжэ палэ, эн ондак тидэ организацым ВЛКСМ райком вуйлатэн шогэн огыл. Райкомол пашайэнг-шамыч тидэ организацыштэ ик канат лийын огытыл. Райкомол пашайэнг-шамыч да райком сэкрэтарь Димитрийэв йолташ ВЛКСМ ЦК-н III-шо плэнумышкыжэ Косарэв йолташын „кызыт 3-5 йэнган тўнгалтыш организацэ-шамыч улыт. Нуно огыт куш гын, шаланымашым шуыт. Садлан нуным сэрйознын ончалман да массовый, тичмаш вўран организацыш савырыман", манын ойлымыжым мондэн. Колхозысо комсомол организацэ-шамычым к э ч ы н вуйлатэн, пэнгыдэмдэн шогыман.

Волков Сидыр.

Капиталист эл-шамычын авиационно ийышт

1936 ий

◆ 25 ийульышто румынийсэ чыла пэчать мландэ йыр чонгэшташ йамдылалтшэ поснак ойыртэмалтшэ румынь льотчик Кантакузинолан окса дэнэ полшаш Румынийсэ общэствэнность шамычым ўжын. Кантакузино идалык жап эртымэк гына оксам погэн ситарэн. Тудо кызыт гына (1937 ий) чонгэшташ шона.

◆ 13 августышто испан мятэжник самольот-шамыч Бадахос о л а ш пэш чот бомбым кышкэныт. Ола гыч утлэн Гвадиана энгэр. гоч Португалийыш вончышо ўдрамаш дэн йоча-шамыч ўмбак мятэжник самольот-шамыч пульэмот дэнэ лўйкалэныт. Лу дэнэ ўдрамаш дэн йоча-шамыч колэныт.

◆ 15 августышто Палэстинышто Наблуса дэнэ английсэ отрäд ўмбак кэрылтшэ араб повстанэцшамыч ўмбак английын войэнэ самольотшо - шамыч бомбым кышкэныт. 8 араб колэныт да шуко сусыргэныт.

◆ 14 дэн 23 август кэчылаштэ Манчжоу - Го тэрриторий гыч йапон самольот шамыч 5 кана границым пудыртэн ССР Ушэм тэрриторийыш чонгэштэн пурэныт.

◆ 22 октьабрьыштэ Касэл Абиссинийыштэ партизан-шамыч дэнэ кучэдалаш колтымо итальан войскан частьшэ Сидамо лишнэ абиссин отрäд ваштарэш кэрылтын. Кучэдалмаш 6 шагат шуйнэн. Итальан войска тидэ кучэдалмаштэ авиацэ дэн танк-шамычым кучылтын. Кучэдалмашэш партизан - шамыч шўдö дэнэ колышым кодэныт да чакнэн кайэныт.

◆ 1 нойабрьыштэ мятэжнэ авиацэ Мадридыш да Мадрид лишнэ улшо йаллаш пэш шучко нальотым ыштэн. Тунам Мадридыштэ 41 йэнг колэн да 130 йэнг сусыргэн. Тидэ авиацэ отрäдак Хэтафэ дэн Парла сэлаш бомбым кышкэн. Хэтафэштэ ик бомбо школ ўмбак волэн возын, школым йöршын шалатэн. Школышто йатыр тунэмшэ йоча-шамыч пызырналт колэныт.

◆ 18 нойабрьыштэ „Правда" газэтын коррэспондэнтшэ Михаил Кольцов тыгэ увэртарэн: „Мадрид йўла. Мадридым гэрман фашист бомбо-шамыч йуж гыч йўлалтат. Общэствэнэ эданьэ-шамыч, гостиницэ, лазарэт, институт-шамыч йўлат. Национальнэ библиотэкын кугу корпусшо, пазар дэн Кармэн площадьыштэ чэркэ йўлат. Мучашдымын илымэ пöрт-шамыч йўлат. Чыла тидэ пожарым йöрташ огэш лий. Пожарнэ часть - ш а м ы ч огыт шу. Нуно вич кана утларак лийыт ыльэ гынат, огыт шу ыльэ..."

◆ 23 октьабрь гыч 30 дэкабрь мартэ Мадридыштэ йуж гыч бомбо кышкымэ дэнэ 387 йэнг колэн, 1703 йэнг сусыргэныт.

1937 ий

5 йанварыштэ Мадридыш йуж гыч бомбо кышкымэ дэнэ 120 йэнг колэн, 400 йэнг сусыргэн. Тидэ нальотым фашист „Йункэрс" самольот-шамыч ыштэныт. Нуно утларакшым пашаэ-шамыч илымэ кварталыш, кочкыш налаш очэрэдыштэ шогышо ўдрамаш шамыч ўмбак бомбым кышкэныт.

Фабус агэнтствын увэртарымыжэ почэш гэрман авиацэ Испан граждан сар фронтышто чумыржо 119 самольотым да 243 гэрман льотчик дэн бортмэханикым йомдарэн.

◆ Апрэль мучаштэ фашист интэрвэнтын авиацыжэ Испанийыштэ нимогай войэнэ значэньыдымэ чаплэ топшо изи Гэрник олам (баск эл) бомбо дэнэ йöршын шалатэн пытарэныт. Олаштэ 800 колышо кап кийэн кодын. Ола гыч утлышо шамычымат корнышто самольот гыч пульэмот дэнэ лўйкалэныт. Тидэ кэчылаштак Гэрман авиацэ Дуранго олам шалатэн да Эйбар олам йöршын йўлалтэн пытарэн.

Отв. рэдактор В. В. ЛАЗАРЭВ.

Упол. Марлита А-229 Тираж 2645 экз. Йошкар-Ола, Маргоснадатын 1-шэ типогр. ВЛКСМ Маробком дэн горком орган. Савыктышэ „М. К."